

Reményik Sándor: Atlantisz harangoz. A Napkelet Könyvtárban ezzel a címmel verseskötve jelent meg, e kiadványsorozat első olyan száma, mely napjainkbeli lírikus termékeit foglalja magában. S a „napjainkbeli“ jelző ebben az esetben valóban nem csupán a kortársi viszonyt fejezi ki, hanem azt is, hogy Reményik annyira a mi napjaink lelkének, kedélyéletének és értelmi világának ad hangot, mint rajta kívül talán senki más. A megmátásukért égbe kiáltó hatalmi rendelkezések ellenében fáradhatatlanul hirdeti a megmátíthatatlan érzelmi közösséget az új határon innen rekedt s az azon túlra sodort magyarság között. Magát az elsüllyedt Atlantisz polgárának vallja, s beáll ott egyházfinak s harangozóknak, s az a hang, mely az ő költészetéből sikongat felénk, valóban a lélekharang hangja.

Költeményeinek e legújabb kötete — bár nem tagozódik ciklusokra — nagyjában két csoportba különül. A könyv első fele Kolozsvár-Nagyvárad „mélyéből“ zúgat fel melódiáfoslányokat. Reményik — akár csak régibb gyűteményeiben — itt is „maga a gondolatá vált ember“, de nem a hideg gondolat embere, hanem a fájó és vérző gondolaté. A „gondolatársítás“ is, mely költészetének látszólagos ihletője, valójában nem egyéb, mint rokon érzésekkel, rokon fájdalommal való testvéri, művészösztinteségű társulás. S minden fájdalom között a hontalanság az, mit minden vonatkozásban, minden analógiában magáévá tesz és magáévá dalol. *Juan Fernandez* című költeménye voltaképp nem más, mint reflexió arra az újsághírré, hogy gyermekképzületünk honát, Robinon elátkozott szigetét a civilizáció partfürdős, menetrendszerű hajójáratos kiránduló helyé „hasznosítja“. Gyermekkorunk álmainak e barbár kifosztása furcsa vizagsz-taláshoz tereli költőnk képzelmét:

Juan Fernandez hát benépesül,
De pusztá sziget marad még elég;
A messze kontinenstől elszakadt
Sok-sok életdarab, —

Új sors elé vetett hajótörött,
Ki kunyhót épít és tüzet esihol,
Vadakkal viv és Péntekre talál.
Verejtékezik reménytelenül,
S esténkint ki-kiáll a hegy fokára.
Es várja, várja, várja a vitorlát,
Míg horizontra szegezett szemét
A tengerrel testvér könny lepi el.

Magyarnak kell lenni, és pedig 1926 magyarjának, hogy a „kontinenstől elszakadt életdarabok“ s az „új sors elé vetett hajótöröttek“ halatán megérezzük azt is, ami ebben a költeményben — hogy is mondjam csak? — Robinon-fölötti...

Reményik szinte beteges érzékenységgel ad hangot ebben a témakörben minden mozzanatnak. Maga érzi és vallja magáról, hogy „egy hazavágyó árva szívverés“ halk ütemének, a rögben is megmozduló léleknek felfogására képesebb, mint a rádió-antenna, ez a „világ póznája“, ez a „fémszalákból ég felé feszített modern obeliszk“. *Rádió-ország a Házsónaárd-tetőn.*) Egy erdélyi román költőnek pedig férfias nyíltsággal vall rokonszenvet, de kezet nem nyuithat: ledöntött szobrok, elnémult harangok kísértének közöttük (*A kinyujtott és visszahúzott kéz*):

Tudom: Te mindezekről nem tehetsz.
De hordozod a „evőztes“ végzetét,
Amint az elbukottét hordom én.

A kötet második fele inkább költőnknek *A műheluból* című könyvével (1924) tart rokonságot. E csoport darabjaiban a tulajdon művészetéhez való viszonyáról mond el meghitt vallomásokat. A Berde Móriának ajánlott *Solness* című versében valódi művészalázzattal helyezi alkotását önmaga fölé:

Felépíttem tornyomat
Magammal magasabbra:
Ember vagyok, gyaló vagyok
Leszédülök zuhanva,
De a torony, mit építtem,
Talan-talan állni fog itten,
Habár ledőltem én.

Az alkotás titkát faggatja a *Hogy jó az ihlet?* című rövid költeményben. Itt is a transcendentális felé mutat:

...én vagyok a „hangulat-halász“,
Kire a végtelenség rálehel.

Régi gondolata Reményiknek a költő és a nő között fennálló titkos örököség. Most az *Egy vérből* című versben így magyarázza a férfilirikusban is múlhatatlanul kiütőköző feminin vonást:

Egy szív jutott nekik:
Törökny, gyöngéd, könnyen hevülő,
Titok-tudó, értelem-ellenes.

S ezt az örököséget valló konfessziót könyvében nyomon követik a Nőhöz írt költemények: nem a szerelem énekei, hanem a testvéri szeretetét:

Bílnes nehezül és rabszíj fonódik
A szeretőkre a vágy vak tüzeben
De szabadság van a testvériségben.

Alig egy harmadesztendeje, *Egy eszme indul* című kötetét ismertette, behatóbban foglalkoztam e rovatban Reményik költészetével. Természetes, hogy formai tekintetben, a belső szerkezet s a technikai megoldás dolgában ez a mostani gyűjteménye lényeges eltéréseket közvetlen elődjétől nem igen mutat. Reményik különben sem a meglepetések embere: sokkal konzervatívabb természet; s még kevésbé embere a divatesapongásoknak: sokkal igazabb művész.

Az *Atlantisz harangoz* inkább alapérzelmeinek és vezető gondolatainak állandó megújulását és művészi kivirágzását mutatja. Érzékenysége egyre finomodik, már-már szinte a hajcsövesség finomságai felé s gondolati gazdagsága és mélysége szintén növekvőben mutatkozik. „A szót, a kellőt, illőt, épp-oda valót” pedig,

Melynek gyökere földi szenvedés,
Es földi szenny és földi szerelem,
De koronája csillagokig ér,
Es benne zúg a világegyetem. —

ezt a szót egyre gyakrabban megtalálja. Legfrissebb alkotásai legtöbbször eredeti költői látást közlő művészi hitelű, valóban önmagát és másokat felszabadító, a múlt idővel dacoló, „megváltó szavak”-ban.

Rédey Tivadar.

Bevezetés a vallás lélektanába.
Dr. Kühr Flóris ily című könyve (Budapest, Szent István-Társulat, 1925) kitűnően tájékoztat arról, hogy a modern pszichológia mily eredményekre jutott a vallásos élmények magyarázatában. Bevezetőül a valláslélektan fogalmát, tárgykerét

és jelentőségét ismerteti, miközben különösen tanulságosan fejti ki a valláslélektan s a teológia viszonyát. A valláslélektan történetének rövid áttekintése után szerző áttér a vallásos élmények elemzésére, s a hit, az imádság, az áldozat és a lelkiismeret jelenségét boncolja. Azután külön fejezetben tárgyalja a szentek és a misztikusok lélektanát, majd a vallásos életnek az egyénben való kifejlődését vizsgálja. Végül a vallás meghatározását adja, a vallás lelki gyökereit tárja fel s a vallás történelmi kialakulására vet egy pillantást.

Mindezt a sok és sokféle problémát szerzőnk meglepő tömörséggel és világossággal tárgyalja, mindegyik az idevágó legújabb szakirodalomnak gondos felhasználásával. Különösen sikerült a szentek lélektanának vizsgálása. A vallás definíciója, mely szerint az az istenség fölismerése és elismerése az ember részéről — talán túlságosan intellektualisztikus. Ez alapon bajos volna határvonalat vonni pl. Aristotelesnek Istenre vonatkozó metafizikai állásfoglalása és a vallásos élmény, valamint a XVIII. század „észvalása” s az élő pozitív vallás között. Szerző katolikus teológus s így természetesen a katolicizmus vallási jelenségeiből vonja le tanulságait, mint amelyeket legjobban ismer. Ámde viszont a vallási életnek merőben individualis gyökerei kirívóbban mutatkoznak a fokozatosan mindjebb atomizálódó protestáns vallási életben, amint az pl. Észak-Amerika apró felekezeteinél mutatkozik, melyek vizsgálatát némileg nélkülözzük. A művet kitűnő bibliográfia zárja be. *Pauler Akos.*

Gróf Bethlen Margit: A holdog sziget Istene és egyéb elbeszélések. (A Napkelet Könyvtára, 9. szám.)
A szépíró mindig szükségét érezte annak, hogy élettapasztalatait, reflexióit s az igazságokat, melyeket megismert, vagy legalább igazságoknak tartott, közölje olvasóival. Minden költői műfaj alkalmas erre s köztük a tanító mese ősidők óta kedvelt volt, mely a tanulságzerű, száraz tapasztalatokat kis elbeszélésekbe foglalta. A mese így a sokaknak érthetetlen, elvont igazságokat mindenki számára érthetőkké, sőt élvezhetőkké tette az által, hogy